

თეიმურაზ კუპრაშვილი*

პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილების შინაარსი და სტრუქტურა საქართველოს და გერმანიის სამოქალაქო პროცესის ნორმების მიხედვით

ქართულის სასამართლო პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის არსებობის უკვე 25 წლის მანძილზე სასამართლო გადაწყვეტილების სტრუქტურასთან და შინაარსთან დაკავშირებით გარკვეული სამართლებრივი ტრადიცია ჩამოყალიბდა. არსებობს საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 249-ე მუხლის გარკვეული გაგება, რომელსაც სასამართლოები როგორც წესი ეყრდნობიან. წინამდებარე სტატია აანალიზებს თუ რამდენად შეესაბამება ეს გაგება და არსებული სტრუქტურული, შინაარსობრივი და სტილისტური სტანდარდი კანონის მოთხოვნებს და გადაწყვეტილების ადრესატების მოთხოვნილებებს და რამდენად შეძლება არსებული პრაქტიკის შეცვლა და გაუმჯობესება. ამისათვის ავტორი მიმოიხილავს ქართული და გერმანული სამართლის შესაბამის ნორმებს და სთავაზობს ქართველ მოსამართლეებს გადაწყვეტილების სტრუქტურირების ალტერნატიული მეთოდს. სტატია ასევე შეიცავს ცალკეულ სტილისტური და შინაარსობრივი ხასიათის რეკომენდაციებს.

საკვანძო სიტყვები: სასამართლო გადაწყვეტილება, სტრუქტურა, სტილი, სამოტივაციო ნაწილი, აღწერილობითი ნაწილი, გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი.

1. შესავალი

სასამართლოს გადაწყვეტილება წარმოადგენს სასამართლო პროცესის დასკვნით დოკუმენტს, რომლის მიზანია, ასახოს საქმის გარემოებები და დაასაბუთოს პროცესის შედეგი. ამისათვის აუცილებელია, რომ გადაწყვეტილებაში რაც შეიძლება გასაგებად იყოს აღწერილი მხარეთა მიერ წარმოდგენილი ფაქტები და სამართლებრივი შეფასება. სასამართლოს მიზანია, რომ პირველ ყოვლისა დავის მხარეები და გარდა ამისა საზოგადოებრიობა დაარწმუნოს გადაწყვეტილების სისწორეში. გადაწყვეტილების ადრესატები არიან პირველ რიგში დავის მხარეები. მათ გადაწყვეტილების ტექსტი შესაძლებლობას აძლევს განსაჯონ, არის თუ არა გადაწყვეტილება სწორი და არის თუ არა მიზანშეწონილი მისი გასაჩივრება. გადაწყვეტილების ადრესატია შემდგომი ინსტანციის სასამართლოც, რომლისთვისაც გადაწყვეტილება გადამონმების საგანიცაა და სასამართლოს მოტივაციის შეცნობის წყაროც. გადაწყვეტილების ადრესატები არიან ასევე იურისტები, რომელთაც კონკრეტულ დავასთან პირდაპირი შეხება არა აქვთ (მოსამართლეები, იურიდიული კონსულტანტები, ადვოკატები, მეცნიერები) და ზოგ შემთხვევაში ფართო საზოგადოებაც. ყველა ამ ადრესატის ინტერესებიდან გამომდინარე მინიმალური მოთხოვნა გადაწყვეტილების მიმართ არის ის, რომ არსებითი მნიშვნელობის ფაქტების და სამართლებრივი არგუმენტაციის გადმოცემა იყოს სრულყოფილი და გასაგები. ამ მიზანს ემსახურებიან საპროცესო სამართლის ნორმები გადაწყვეტილების სტრუქტურის და შინაარსის შესახებ, რომელთაც ქვემოთ დეტალურად შევხებით.

წინამდებარე სტატიის მიზანია სამოქალაქო სამართლის საქმეებზე პირველი ინსტანციის გადაწყვეტილების შესახებ საქართველოს და გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის

* გერმანიის ქალაქ შტენდალის შრომითი დავების სასამართლოს მოსამართლე, იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი.

სების ნორმების და დამკვიდრებული სასამართლო პრაქტიკის მიმოხილვა. ამასთანავე შევეხები საკითხს, თუ რამდენადაა დამკვიდრებული პრაქტიკის შეცვლა მიზანშეწონილი და რა შეიძლება გაკეთდეს გადაწყვეტილებების გამჭვირვალობის ასამაღლებლად.

2. ნორმები საპროცესო სამართლის გადაწყვეტილების შინაარსის და სტრუქტურის შესახებ

პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადაწყვეტილების შინაარსს და სტრუქტურას არეგულირებენ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის (სსსკ) 249-ე და გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის (გსსკ) 313-ე მუხლები. მათი შედარების გასამარტივებლად ამ ნორმების ცალკეული ნაწილები შეიძლება რეგულირების საგნის მიხედვით შემდეგნაირად დავაჯგუფოთ.

სსსკ 249-ე მუხლი	გსსკ 313-ე მუხლი
<p>1. გადაწყვეტილება შედგება შესავალი, აღწერილობითი, სამოტივაციო და სარეზოლუციო ნაწილებისაგან.</p> <p>2. გადაწყვეტილების შესავალ ნაწილში აღინიშნება მისი გამოტანის დრო და ადგილი, გადაწყვეტილების, გამომტანი სასამართლოს დასახელება და შემადგენლობა, სასამართლო სხდომის მდივანი, მხარეები, წარმომადგენლები, დავის საგანი.</p>	<p>1. გადაწყვეტილება შეიცავს:</p> <p>1) მხარეების, მათი კანონიერი წარმომადგენლების და საპროცესო წარმომადგენლების დასახელებას;</p> <p>2) სასამართლოს და იმ მოსამართლეების დასახელებას, რომლებიც მონაწილეობდნენ გადაწყვეტილების მიღებაში;</p> <p>3) ზეპირი განხილვის დასსრულების დღეს;</p> <p>4) გადაწყვეტილების დასკვნას;</p> <p>5) საქმის ფაქტობრივ გარემოებებს;</p> <p>6) გადაწყვეტილების დასაბუთებას.</p>
<p>3. გადაწყვეტილების აღწერილობით ნაწილში მოკლედ უნდა მიეთითოს მოსარჩელის მოთხოვნა, მოპასუხის პოზიცია მოსარჩელის მოთხოვნასთან დაკავშირებით, სასამართლოს მიერ დადგენილი გარემოებანი, მტკიცებულებანი, რომლებსაც ემყარება სასამართლოს დასკვნები, მოსაზრებანი, რომლებითაც სასამართლო უარყოფს ამა თუ იმ მტკიცებულებას.</p>	<p>2. საქმის ფაქტობრივ გარემოებებში მოკლედ წარმოდგენილი უნდა იქნან მხარეების განაცხადების ხაზგასმით მხარეების მოთხოვნებს და ამ მოთხოვნებთან დაკავშირებული შეტყვის და დაცვის საშუალებების მხოლოდ არსებითი შინაარსი. საქმის და დავის ვითარების შესახებ უნდა მიეთითოს წერილობით ახსნა-განმარტებებზე, ოქმებზე და სხვა საბუთებზე.</p>
<p>4. გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილში უნდა აღინიშნოს სამართლებრივი შეფასება და კანონები, რომლებითაც სასამართლო ხელმძღვანელობდა.</p>	<p>3. გადაწყვეტილების დასაბუთება შეიცავს იმ მოსაზრებებს, რომლებსაც ეფუძნება გადაწყვეტილება ფაქტობრივი და სამართლებრივი თვალსაზრისით.</p>
<p>5. გადაწყვეტილების სარეზოლუციო ნაწილი უნდა შეიცავდეს სასამართლოს დასკვნას სარჩელის დაკმაყოფილების ან</p>	

<p>სარჩელზე მთლიანად ან ნაწილობრივ უარის თქმის შესახებ, მითითებას სასამართლო, ხარჯების განაწილების თაობაზე, აგრეთვე მითითებას გადაწყვეტილების გასაჩივრების ვადასა და წესზე.</p>	
---	--

აქ გერმანული ნაწილი შეძლებისდაგვარად სიტყვასიტყვითაა ნათარგმნი. შემდგომში გერმანულ სამართალთან დაკავშირებით იმ ტერმინებს გამოვიყენებ, რომელთაც სსსკ შესაბამის კონტექსტში იყენებს. ასე მაგალითად, „გადაწყვეტილების დასაბუთების“ (Entscheidungsgründe) ნაცვლად გამოვიყენებ „სამოტივაციო ნაწილს“, საქმის ფაქტობრივი გარემოებების (Tatbestand) ნაცვლად „აღწერილობით ნაწილს“, ხოლო „გადაწყვეტილების დასკვნის“ (Urteilsformel) ნაცვლად „სარეზოლუციო ნაწილს“.

3. გადაწყვეტილების შინაარსი და სტრუქტურა

სანამ გადაწყვეტილების სტრუქტურას განვიხილავთ, ჩამოვთვლი ყველა იმ ინფორმაციას, რომელიც გადაწყვეტილებამ უნდა მოგვანოდოს. რადგან ქართული და გერმანული სამოქალაქო საპროცესო სამართალი ერთსა და იმავე პრინციპებს ეფუძნებიან, ეს ჩამონათვალი ორივე სამართალში არსებითად ერთგვაროვანია. ორივე ქვეყნის სასამართლო პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ მიუხედავად კონკრეტულ ნორმებს შორის განსხვავებებისა, როგორც საქართველოში ასევე გერმანიაში გადაწყვეტილებები შინაარსობრივი თვალსაზრისით ამ ჩამონათვალს შეესაბამებიან. განსხვავებები არის მხოლოდ თანმიმდევრობაში და ნაწილობრივ ცალკეული ნაწილების ჩამოყალიბების სტილში. ამიტომ ის, რომ გადაწყვეტილება ქვემოთ წარმოდგენილ ინფორმაციას უნდა შეიცავდეს, ვფიქრობ სადავო არ უნდა იყოს.

1. ინფორმაცია საკუთრივ დავის შესახებ (სასამართლო, მხარეები, მათი წარმომადგენლები, საქმის ნომერი, გადაწყვეტილების თარიღი, საქმის განხილვის თარიღი და. ა.შ.)
2. რას მოითხოვენ მხარეები? რისი მიღწევა სურთ მათ?
აქ ვგულისხმობ სასარჩელო მოთხოვნას და მოპასუხის პოზიციას. მაგალითად, მოპასუხისათვის 20.000 ლარის გადახდის დაკისრება (მოსარჩელის მოთხოვნა) და სარჩელის არდაკმაყოფილება (მოპასუხის პოზიცია)
3. რომელი ფაქტობრივი გარემოებებია უდავო?
ეს ნაწილი შეიცავს იმ ფაქტებს, რომელთაც ორივე მხარე ამტკიცებს თავიანთ განმარტებებში ან ერთი მხარე ამტკიცებს და მეორე მხარე აღიარებს ამ ფაქტის არსებობას. გერმანულ სამართალში უდავოდ ითვლებიან ის ფაქტებიც, რომელსაც მხოლოდ ერთი მხარე ამტკიცებს, თუ მეორე მხარე ამ ფაქტებზე დუმს.
4. რომელი ფაქტობრივი გარემოებებია სადავო და რას ამტკიცებენ მხარეები ამ გარემოებებთან დაკავშირებით?
5. რა მტკიცებულებები წარმოადგინეს მხარეებმა?
6. რომელი მტკიცებულებები უარყო სასამართლომ?
აქ ვგულისხმობ იმ მტკიცებულებებს, რომელთა გათვალისწინებას კანონი გამორიცხავს (მაგალითად სსსკ 102-ე მუხლის მე-3 ნაწილი, 103-ე მუხლის მე-3 ნაწილი).

7. რა დაადგინა სასამართლომ სადავო ფაქტობრივ გარემოებებთან დაკავშირებით მტკიცებულებების შეფასების საფუძველზე (ქართულ სამართალში მაგალითად სსსკ 105-ე მუხლის თანახმად)?
აქ ვგულისხმობ იმ ფაქტებს რომელთა არსებობა-არარსებობაში სასამართლო თვითონ დარწმუნდა.
8. როგორ დარწმუნდა სასამართლო ამ სადავო გარემოების არსებობა-არარსებობაში?
აქ იგულისხმება სასამართლოს არგუმენტაცია იმის შესახებ, თუ რატომ სჯერა სადავო ფაქტის არსებობა ან არარსებობა ანუ როგორ სსსკ 105-ე მუხლის მე-3 ნაწილი გვეუბნება „მოსაზრებები, რომლებიც საფუძველად უდევს სასამართლოს შინაგან რწმენას“.
9. რომელი სადავო ფაქტობრივი გარემოება მიიჩნია სასამართლომ არსებულად ან არარსებულად შეჯიბრობითობის პრინციპიდან და მტკიცების ტვირთის განაწილების შესახებ ნორმების გათვალისწინებით?
აქ ვგულისხმობ იმ შემთხვევებს, როცა სასამართლო თვითონ არ დარწმუნებულა ფაქტის არსებობაში ან არარსებობაში. ასეთ სიტუაციასთან გვაქვს საქმე, როდესაც მტკიცების ტვირთის მქონე მხარის ახსნა-განმარტება შესაბამის გარემოებების შესახებ არაკონკრეტულია ან როცა ასეთი მხარე არანაირ ან მხოლოდ არასათანადო მტკიცებულებებს წარმოადგენს.
10. მე-9 პუნქტის შედეგის დასაბუთება.
11. სადავო ფაქტობრივი გარემოებები, რომელთაც საქმის გადაწყვეტისთვის სამართლებრივი მნიშვნელობა არა აქვთ და ამის გამო სასამართლოს არც დაუდგენია და არც დადგენილად მიუჩნევია.
მაგალითად, თუ სასამართლო უკვე მივიდა დასკვნამდე, რომ საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 84-ე მუხლის შესაბამისად შეცილება არ მომხდარა ერთი წლის განმავლობაში, გარიგების ბათილობა მოტყუების გამო უკვე ამ მიზეზით გამოირიცხება. საკუთრივ მოტყუებასთან დაკავშირებული გარემოებები საქმის გადაწყვეტისთვის სამართლებრივად უმნიშვნელოა.
12. იმის დასაბუთება თუ რატომ არა აქვს კონკრეტულ სადავო ფაქტს გადამყვეტი მნიშვნელობა, ე.ი. წინა, 11-ე პუნქტის დასაბუთება.
ეს დასაბუთება, როგორც წესი, ძალიან მოკლეა („რადგან მოპასუხეს შეცილება არ განუცხადებია დანსებულ ვადაში, გარიგების ბათილობა შეცილების გამო გამოირიცხულია. შესაბამისად სასამართლო ღიად ტოვებს საკითხს, ადგილი ჰქონდა თუ არა მოტყუებას ხელშეკრულების დადებისას.“).
13. მხარეთა სამართლებრივი შეხედულებები
14. პროცესის ისტორია
აქ ვგულისხმობ საპროცესო მნიშვნელობის მოვლენებს, როგორიცაა შუამდგომლობა, სარჩელის განვრცობა ან შეზღუდვა, სარჩელზე უარის თქმა, აღიარება.
15. სასამართლოს მიერ სამართლის შეფარდება დადგენილი ან დადგენილად მიჩნეული ფაქტების საფუძველზე
აქ ვგულისხმობ საკუთრივ სუბსუმციის პროცესს, რომელიც მოიცავს ფაქტობრივი გარემოებების შეჯერებას სამართლის ნორმებთან და სამართლის ნორმების ახსნა-განმარტებას.

16. დასკვნა სარჩელის, აღსრულების და საპროცესო ხარჯების შესახებ.

17. მითითება გადაწყვეტილების გასაჩივრების ვადასა და წესზე.

თუ ამ ჩამონათვალს და ზემოთ ციტირებულ ნორმებს ერთმანეთს შევადარებთ ორ რამეს შევამჩნევთ:

პირველ რიგში აშკარაა, რომ გერმანულ და ქართულ სამართალში დასკვნითი და შესავალი ნაწილები არც შინაარსით არიან მთლად იდენტურები და არც მათი პოზიციით გადაწყვეტილების სტრუქტურაში. გერმანულ გადაწყვეტილებაში დასკვნა შესავალს მოსდევს, ქართულ გადაწყვეტილებაში კი – სამოტივაციო ნაწილს. გასაჩივრების შესახებ გერმანული გადაწყვეტილება დასკვნაში საერთოდ არაფერს ამბობს. შესაბამისი მითითება სამოტივაციო ნაწილს შემდეგ ხდება. არსებობენ სხვა მცირე შინაარსობრივი, თუმცა არაარსებითი განსხვავებები, რომელთაც არც აქ და არც შემდგომში არ შევხვებით.

მეორე და უფრო მნიშვნელოვან საკითხია ის, რომ არც გერმანული და არც ქართული სამართლის ნორმა ყველა ჩამოთვლილ პუნქტს კონკრეტულად არ ასახელებს და ზოგადი მითითებებით შემოიფარგლება, რაც როგორც ასეთი საკანონმდებლო ტექნიკის თვალსაზრისით ჩვეულებრივი მოვლენაა.

გერმანულ სამართალში ეს ბუნდოვნება საერთოდ აღარ იწვევს პრობლემებს, რადგან ძალიან ძველი და დამკვიდრებული სამართლებრივი ტრადიცია არსებობს. გადაწყვეტილების სტრუქტურირების ძირითადი პრინციპია, რომ სამართლებრივი არგუმენტაცია მხოლოდ სამოტივაციო ნაწილში უნდა იყოს. უკვე სტუდენტობისას ეჩვევა მომავალი იურისტი ამგვარ სტრუქტურას. სასამართლო პრაქტიკის ასეთი ერთგვაროვნება რასაკვირველია ხელს უწყობს „განვრთნილი“ მკითხველის ორიენტაციას გადაწყვეტილების ტექსტში.

რაც შეეხება ქართულ სამართალს, აქ სიტუაცია არცთუ ისე ნათელია. თუ სსსკ 249-ე მუხლის ტექსტს ვინროდ განვმარტავთ, ზემოთ ჩამოთვლილი ზოგიერთი პუნქტი საერთოდ არ მოხვდება გადაწყვეტილებაში. მაგალითად, მოსარჩელის სამართლებრივი შეხედულება ვინრო გაგებით არც „საქმის დადგენილი გარემოებაა“, არც „მოსარჩელის მოთხოვნა“. ამიტომ თუ გვინდა, რომ მოსარჩელის სამართლებრივ შეხედულება მოვაქციოთ სსსკ 249-ე მუხლის ფარგლებში ან „საქმის დადგენილი გარემოებები“ უნდა განვმარტოთ ძალიან ფართოდ ან – „მოსარჩელის მოთხოვნა“, ან კიდევ სხვა სამართლებრივი არგუმენტი უნდა მოვიშველიოთ, რადგან მხარეთა სამართლებრივ შეხედულების შესახებ გადაწყვეტილებაში არაფრის თქმა სერიოზული ალტერნატივა არ შეიძლება იყოს.

კიდევ ერთ პრობლემაზე მივუთითებ: როცა ნორმა გვეუბნება, რომ „სასამართლოს მიერ დადგენილი გარემოებანი“ აღწერილობით ნაწილს მიეკუთვნება, რას გულისხმობს კანონმდებელი? შინაგანი რწმენის საფუძველზე დადგენილ გარემოებებს, დადგენილად მიჩნეულ გარემოებებს თუ საქმის მთელ შინაარსს? თუ კონკრეტულად დადგენილი ან დადგენილად მიჩნეული გარემოებებია ნაგულისხმები, შესაბამისი დასაბუთებაც აღწერილობით ნაწილში უნდა იყოს?

აქ მხოლოდ ამ მაგალითებით შემოვიფარგლები და აღვნიშნავ, რომ სსსკ 249-ე მუხლის განმარტების და გადაწყვეტილების სტრუქტურის პრობლემების დიდი ნაწილი აღწერილობითი და სამოტივაციო ნაწილების გამიჯვნას შეეხება. სანამ ჩემს მოსაზრებას გაგიზიარებთ ამ საკითხებთან დაკავშირებით, მიმოვიხილავ ორივე ქვეყნის სასამართლო პრაქტიკას აღწერილობითი ნაწილის შინაარსთან და სტრუქტურასთან დაკავშირებით.

4. აღწერილობითი ნაწილი

4.1. გერმანია

გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსისაგან განსხვავებით საერთოდ არ მოიხსენიებს მტკიცებულებებს ან მათ შეფასებას. ნორმაში საუბარია მხოლოდ მხარეების განცხადებებზე (*Anträge*, ქართული ტერმინოლოგიით „მოთხოვნა“ და „მოსარჩელის პოზიცია“ ვინრო გაგებით) და შეტყვის და თავდაცვის საშუალებებზე. ეს უკანასკნელი გულისხმობს მხარეთა განმარტებებს ფაქტობრივი გარემოებების შესახებ საკუთარი პოზიციის დასაბუთების მიზნით (სსსკ-ს ტერმინოლოგიით მოთხოვნის დამადასტურებელი ფაქტობრივი გარემოებები და შესაგებლები). გერმანიის საპროცესო კოდექსი არ ითვალისწინებს აღწერილობით ნაწილში იმის გადმოცემას თუ რა დაადგინა სასამართლომ სადავო ფაქტობრივ გარემოებებთან დაკავშირებით, რა მტკიცებულებები შეაფასა და როგორ. სადავო გარემოებების მიმართ აღწერილობითი ნაწილი ნეიტრალურია. სასამართლო აქ არც მტკიცების ტვირთის ან სხვა სამართლებრივი საკითხის შესახებ გამოთქვამს თავის აზრს.

სასამართლო პრაქტიკაში დამკვიდრებული სტრუქტურა გერმანიაში ასე გამოიყურება¹:

1. შესავალი
შესავალი როგორც წესი ერთი ძალიან ზოგადი შინაარსის წინადადებისგან შედგება. მაგალითად: „მხარეები დავობენ შრომის ხელშეკრულების შეწყვეტის შესახებ შესახებ ნების გამოვლენის ნამდვილობაზე“².
2. უდავო ფაქტობრივი გარემოებები
ეს ნაწილი შეიცავს იმ ფაქტებს, რომელთაც ორივე მხარე ამტკიცებს თავიანთ განმარტებებში და იმ ფაქტებს, რომელთაც ერთი მხარე ამტკიცებს, თუ მეორე მხარე მათზე სდუმს.
ამ ნაწილში არ ხდება იმ ფაქტების გადმოცემა, რომლებსაც ერთი მხარე გარკვევით სადავოდ ხდის, თუმცა არასათანადო ახსნა-განმარტებას იძლევა³. მაგალითად, თუ მოსარჩელე ითხოვს ნასყიდობის ფასის გადახდას იმის საფუძველზე, რომ მოპასუხეს ნასყიდობის ფასი არ გადაუხდია, და მოპასუხე ყოველგვარი დაკონკრეტების გარეშე აცხადებს, რომ ფასი გადაიხადა, ამ შემთხვევაში მტკიცების ტვირთის განაწილებიდან გამომდინარე საბოლოო ჯამში სასამართლო დაადგენს, რომ მოპასუხის შედავება უმნიშვნელოა და გადაწყვეტილების მიღებისას გამოვა ფასის არგადაუხდელობის ფაქტიდან. ასეთ შემთხვევაში სასამართლო გადაუხდელობის ფაქტს უდავო ფაქტობრივ გარემოებებში არ განათავსებს და სადავო გარემოებებში გადმოცემს მოპასუხის განმარტებას, რომ მან ფასი გადაიხადა. მოპასუხის ამ განმარტების სამართლებრივი შეფასება, ე.ი. მისი არასათანადობის და შესაბამისად უმნიშვნელობის დადგენა სამოტივაციო ნაწილში ხდება.
3. მოსარჩელის სადავო განმარტება
აქ სასამართლო გადმოცემს მოსარჩელის განმარტებას იმ ფაქტობრივ გარემოებებთან დაკავშირებით, რომელნიც სადავონი არიან. აქვე მოკლედ აისახებიან მოსარჩელის სამართლებრივი მოსაზრებებები.

¹ დეტალურად იხილეთ BeckOK ZPO/Elzer, 46. Ed. 1.9.2022, ZPO § 313 Rn. 138 ff. ასევე სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, რჩეული მუხლები / ჰაგენლოხი, 2020 წ., გვ. 952-967.

² Anders/Gehle, Das Assessorexamen im Zivilrecht, 14. Auflage, A Rn. 43.

³ Feskorn in: Zöller, Zivilprozessordnung, § 313 Form und Inhalt des Urteils, Rn. 13.

4. ე.წ. „პროცესის ისტორია“
ეს ნაწილი შეიცავს საპროცესო მნიშვნელობის ფაქტებს, როგორცაა სარჩელის შეცვლა, სარჩელზე ნაწილობრივ უარის თქმა, სარჩელის ნაწილობრივი აღიარება.
5. მხარეთა მოთხოვნები
ამ ნაწილში აისახება თუ რა კონკრეტული სამართლებრივი შედეგის მიღწევა სურს მოსარჩელეს და მოპასუხის პოზიცია ამასთან დაკავშირებით. მაგალითად:
„მოსარჩელე ითხოვს, რომ მოპასუხეს დაეკისროს მასარჩელისთვის 2.000 ლარის გადახდა. მოპასუხე ითხოვს, რომ სარჩელი არ დაკმაყოფილდეს.“
6. მოპასუხის სადავო განმარტება
მოსარჩელის სადავო განმარტების მსგავსად აქ ხდება მოპასუხის განმარტებების და სამართლებრივი მოსაზრებების გადმოცემა.
7. ზოგადი მითითება მხარეთა ახსნა-განმარტებებზე და საქმეში არსებულ დოკუმენტებზე.

ასეთი მითითება ფართოთაა გავრცელებული, თუმცა სამეცნიერო ლიტერატურა მას სრულიად სამართლიანად ზედმეტად მიიჩნევს⁴.

აღწერილობითი ნაწილის ზემოთ წარმოდგენილი სტრუქტურულიდან ნათელია, რომ აღწერილობითი ნაწილი არანაირ სამართლებრივ შეფასებას არ შეიცავს. მარტივი ენით რომ ვთქვათ, აღწერილობით ნაწილში სასამართლო გვიჩვენებს, თუ რა სურთ მხარეებს, რას მოგვითხოვენ ისინი ფაქტებთან დაკავშირებით, რა სამართლებრივ მოსაზრებებს გამოთქვამენ ისინი და რა მოხდა საპროცესო თვალსაზრისით პროცესის დაწყებიდან გადაწყვეტილების მიღებამდე. ის თუ სასამართლო რას ფიქრობს ამ ყველაფრის შესახებ და როგორ აფასებს ამას სამართლებრივად, რომელი მტკიცებულებები შეაფასა მან და როგორ, რომელი ფაქტების დადგენა ჩათვალა სასამართლომ საჭიროდ, სამოტივაციო ნაწილშია. გამონაკლისს წარმოადგენს გსსკ 138-ე მუხლის მესამე ნაწილის შეფარდება, რომელიც ლატენტურად ხდება უდავო გარემოებების გამიჯვნისას. ამ ნორმის თანახმად ის ფაქტები, რომლებსაც ერთი მხარე სადავოდ არ ხდის აღიარებულად ჩაითვლება, თუ შედავების განზრახვა ამ მხარის სხვა განმარტებებიდან არ გამომდინარეობს. ამგვარი ფაქტების უდავო ფაქტობრივ გარემოებებში მოთავსებით სასამართლო აღიარებულად მიიჩნევს მათ, ისე, რომ ამ ნორმასაც არ უთითებს. რადგან ეს გავრცელებული პრაქტიკაა, მხარეებისთვის ნათელია თუ რატომ აღმოჩნდა ეს გარემოება უდავო ფაქტობრივ გარემოებებში.

4.2. საქართველო

აღწერილობითი ნაწილის სტრუქტურა ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში შემდეგია:

1. სასარჩელო მოთხოვნა
 - მოთხოვნა („შპს ა-ს ბ-ს სასარგებლოდ დაეკისროს 20.000 ლარის გადახდა“)
 - ფაქტობრივი გარემოებები და სამართლებრივი არგუმენტები, რომლებზეც მოსარჩელე აფუძნებს სარჩელს („სარჩელი ეფუძნება შემდეგ ფაქტობრივ გარემოებებს: ...“). აქ გადმოიცემა თუ როგორ აღწერა მოსარჩელემ საქმის გარემოებები (ფაქტობრივი მხარე) და რატომ ფიქრობს, რომ ამ გარემოებების გათვალისწინებით მას სადავო მოთხოვნა აქვს (სამართლებრივი მხარე).

⁴ იხილეთ მაგალითად Anders/Gehle, Das Assessorexamen im Zivilrecht, 14. Auflage, A Rn. 73; MüKoZPO/Musielak, 6. Aufl. 2020, ZPO § 313 Rn. 15.

2. მოპასუხის პოზიცია

- მოპასუხის პოზიცია ვინრო გაგებით („მოპასუხემ სარჩელი არ სცნო“)
- ფაქტობრივი გარემოებები და სამართლებრივი არგუმენტები, რომლებზეც მოპასუხე აფუძნებს მოთხოვნის უარყოფას („მოპასუხე მიუთითებს, რომ ...“).

3. ფაქტობრივი გარემოებები

3.1. უდავო ფაქტობრივი გარემოებები

3.2. დადგენილი სადავო ფაქტობრივი გარემოებები

ამ ქვეთავში სასამართლო გადმოსცემს, თუ საქმის რომელი გარემოებების არსებობაში დარწმუნდა მტკიცებულებების საფუძველზე და რომელი გარემოებები მიიჩნია დადგენილად ან დაუდგენლად მტკიცების ტვირთიდან გამომდინარე.

მხარეთა მტკიცებულებებს სასამართლო სადავო გარემოებების ასახვისას შესაბამის ადგილზე მიუთითებს. საპროცესო განცხადებებს (მაგალითად სარჩელის აღიარება) სასამართლო პირველ და მეორე ქვეთავებში გადმოსცემს.

როგორც ვხედავთ ძირითადი განსხვავება გერმანულ და ქართულ გადაწყვეტილებებს შორის ისაა, რომ აღწერილობითი ნაწილი ქართულ გადაწყვეტილებაში ფაქტების მიმართ ნეიტრალური არაა.

სასამართლოები სსსკ 249-ე მუხლის განმარტებისას გამოდიან იქედან, რომ სამოტივაციო ნაწილი ვინრო გაგებით სამართლის შეფარდებით (სუბსუმციით) უნდა შემოიფარგლოს. ნორმის ტექსტიდან გამომდინარე მისი ასეთი გაგება სრულიად შესაძლებელია. თუმცა არსებობს ერთი პრობლემა, რომელიც პირდაპირ ასეთ გაგებას უკავშირდება.

აღწერილობით და სამოტივაციო ნაწილებს შორის ასეთი გადანაწილება იწვევს იმას, რომ სასამართლო იძულებულია აღწერილობით ნაწილში ისაუბროს მატერიალური სამართლის საკითხებზე, კერძოდ მოთხოვნის საფუძველად მოყვანილი ნორმის შემადგენლობაზე და სპეციალურ წესებზე მტკიცების ტვირთის შესახებ. ამით საკუთრივ სამართლებრივი არგუმენტაცია ნაწილობრივ ინაცვლებს აღწერილობით ნაწილში. სხვაგვარად რომ ვთქვათ სასამართლო, სანამ მოთხოვნის სამართლებრივ შეფასებას დაიწყებდეს წინ უსწრებს თხრობას და უკვე აღწერილობით ნაწილში გვეუბნება, რომ კონკრეტული გარემოების არსებობა სამართლებრივად მნიშვნელოვანია, რატომაა მნიშვნელოვანი და ვის უნდა დაემტკიცებინა რომელი ფაქტები. არცთუ იშვიათად ეს სამართლებრივი არგუმენტაცია საქმის სამართლებრივი შეფასების არსებით და გადამწყვეტ ნაწილს წარმოადგენს. როგორც წესი სასამართლო იძულებულია იგივე საკითხები კიდევ ერთხელ მოიხსენიოს სამოტივაციო ნაწილში. ვფიქრობ, რომ ეს გარკვეულწილად აძნელებს გადაწყვეტილების გაგებას და გარკვეულ შეუსაბამობაშია აღწერილობითი და სამოტივაციო ნაწილებს შორის ფუნქციების გადანაწილებასთან.

გარდა ამისა არსებობს კიდევ ერთი თავისებურება ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში, რომელიც ზემოთ აღწერილი სტრუქტურიდან გამომდინარეობს პრობლემურად მიმაჩნია. აღწერილობითი ნაწილის დასაწყისში სასამართლოები წარმოგვიდგენენ მხარეების პოზიციებს, ხშირად საკმაოდ დეტალურად. რადგან ფაქტობრივ გარემოებების ნაწილი – არცთუ იშვიათად დიდი ნაწილი – უდავოა, უკვე აღწერილი გარემოებების გარკვეულ ნაწილს ვხვდებით კიდევ ერთხელ ქვეთავში „უდავო ფაქტობრივი გარემოებები“. მკითხველი იძულებულია ორჯერ ნაიკითხოს ერთი და იგივე ისტორია.

4.3. მოსაზრება აღწერილობითი ნაწილის სტრუქტურასთან და შინაარსთან დაკავშირებით

მიუხედავად ზემოთ აღნიშნული პრობლემებისა დაკვირვებულ მკითხველს არსებული სასამართლო პრაქტიკის ფარგლებშიც აქვს საშუალება, რომ გაიცნობიეროს საქმის ფაქტობრივი გარემოებები და სასამართლოს არგუმენტაცია. მიუხედავად ამის მიმართ, რომ სასამართლო გადაწყვეტილებების გამჭვირვალობა შეიძლება გაუმჯობესდეს რამდენიმე სტრუქტურული ცვლილებით.

ზემოთ უკვე აღვნიშნე, რომ სსსკ 249-ე მუხლის მე-3 ნაწილი ისე კონკრეტულად არაა ჩამოყალიბებული, რომ აღწერილობითი ნაწილის ფარგლები მარტივად განვსაზღვროთ. მსგავსი პრობლემა არ არსებობს შესავალ, სამოტივაციო და სარეზოლუციო ნაწილებთან დაკავშირებით. შესაბამისი ნორმები (სსსკ 249-ე მუხლის მე-2, მე-4 და მე-5 ნაწილები) საკმაოდ მკაფიოდ არიან ფორმულირებული. ამიტომ მიზანშეწონილად მიმაჩნია, რომ სისტემატიური ახსნა-განმარტების მეშვეობით აღწერილობითი ნაწილის მოცულობა ნეგატიური გამოიყვანოს შემდეგნაირად განვსაზღვროთ.

აღწერილობით ნაწილში უნდა იყოს ყველაფერი ის, რაც სრულყოფილი გადაწყვეტილებისათვის აუცილებელია და ამასთანავე შესავალ, სამოტივაციო და სარეზოლუციო ნაწილებს არ განეკუთვნება. სარეზოლუციო და შესავალი ნაწილები ამ მიმართებაში სრულიად არაპრობლემატურები არიან. რაც შეეხება სამოტივაციო ნაწილს, კანონი გვეუბნება, რომ იქ უნდა აღინიშნოს სამართლებრივი შეფასება და კანონები, რომლებითაც სასამართლო ხელმძღვანელობდა. მაშასადამე, აღწერილობითი ნაწილიდან უნდა გამოვრიცხოთ ყოველგვარი სამართლებრივი შეფასება. ამ პრინციპიდან გამონაკლისი უნდა დაიშვას მხოლოდ უარყოფილი მტკიცებულებების მიმართ, რადგან აქ კანონი გარკვევით გვეუბნება, რომ შესაბამისი მოსაზრებები აღწერილობით ნაწილში უნდა აისახონ. რაც შეეხება მტკიცების ტვირთის გათვალისწინებით დადგენილად მიჩნეულ გარემოებს, ისინი მთლიანად სამოტივაციო ნაწილში უნდა იქნან განხილული, რადგან აქ მხოლოდ სამართლებრივ შეფასებასთან გვაქვს საქმე.

სსსკ 249-ე მუხლის ამგვარი განმარტების პირდაპირი შედეგია ის, რომ „დადგენილ ფაქტობრივ გარემოებებს“ ფართო მნიშვნელობა ენიჭება. მასში უნდა ვიგულისხმოთ არა მარტო უშუალოდ ის გარემოებები, რომელთაც მოთხოვნა ან შესაგებელი ემყარება, არამედ მთლიანად საქმის გარემოებები ფართო გაგებით, ე.ი. ყველა არსებითი მოვლენა და განცხადება პროცესამდე და პროცესის დროს. ასეთი განმარტების ფარგლებში სასამართლოს მიერ „დადგენა“ ნიშნავს არა მარტო იმის დადგენას, რომ რაიმე ფაქტობრივი გარემოება არსებობს, არამედ იმის დადგენასაც, თუ რა განაცხადეს მხარეებმა პროცესის ფარგლებში ამ გარემოებაზე და როგორ აფასებენ ისინი მას სამართლებრივად.

სსსკ 249-ე მუხლის ასეთი განმარტებიდან გამომდინარე აღწერილობითი ნაწილის სტრუქტურა და შინაარსი უნდა იყოს შემდეგი:

1. სასარჩელო მოთხოვნა და მოსარჩელის პოზიცია
აქ მხარეთა პოზიციების გადმოცემა უნდა იყოს ძალიან მოკლე. სრულიად საკმარისია, რომ სასამართლომ გადმოსცეს მოთხოვნა („მოსარჩელე მოითხოვს, რომ მოპასუხეს დაეკისროს მოსარჩელის სასარგებლოდ 20.000 ლარის გადახდა“), ამ მოთხოვნის საფუძველი („მოსარჩელე სარჩელს აფუძნებს ავტომობილის ნასყიდობის ხელშეკრულებას“), მოპასუხის პოზიცია („მოპასუხე არ ცნობს სარჩელს“) და მოკლე მითითება იმის

შესახებ, თუ რატომ არ ცნობს იგი სარჩელს („იგი ამტკიცებს, რომ ნასყოდობის ფასი უკვე გადაიხადა“).

2. უდავო ფაქტობრივი გარემოებები

უდავო ფაქტობრივ გარემოებებში უნდა აისახოს ყველა ის გარემოება, რომელიც უდავოა იმის გამო, რომ ორივე მხარე ერთგვაროვნად აღწერს მას ან იმის გამო, რომ ერთი მხარე ამტკიცებს მას და მეორე მხარე აღიარებს მის არსებობას (სსსკ 131-ე მუხლი). იმის განსაკუთრებული მითითება, თუ რატომ არიან ეს ფაქტები უდავო საჭირო არაა. საკმარისია საქმის შესაბამისი გვერდის მითითება.

როგორც წესი თხრობა უნდა იყოს ქრონოლოგიური. სადავო გარემოებებზე უმჯობესია მოსამართლემ ამ ნაწილში ქრონოლოგიურად სწორ ადგილზე ძალიან მოკლედ მიუთითოს (მაგალითად: „ავტომობილის დაზიანების შემდეგ 16 საათსა და 22 წუთზე მოსარჩელე დაუკავშირდა მოპასუხის თანამშრომელ გ-ს. ამ საუბრის შინაარსი მხარეთა შორის სადავოა (იხილე ქვემოთ ...)“).

აქ თავს შევიკავებდი გერმანულ პრაქტიკაში დამკვიდრებულ წესის გადმოღებაზე, რომ უდავო გარემოებებში იმ გარემოებების გადმოცემაც ხდება, რომლებზეც მოპირისპირე მხარე მხოლოდ დუმს. გერმანიის სამოქალაქო საპროცესო კოდექსისგან განსხვავებით საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი არ შეიცავს ნორმას, რომელიც ამგვარ დუმილს პირდაპირ აღიარებას უთანაბრებს. პრაქტიკულად შეჯიბრობითობის პრინციპიდან გამომდინარე ამგვარი დუმილი ქართულ საპროცესო სამართალშიც აღიარების ტოლფას შედეგამდე მიგვიყვანს. თუმცა ვფიქრობ, რომ კონკრეტული საპროცესო ნორმის არარსებობის გამო ამგვარი გარემოების პირდაპირ უდავო გარემოებად წარმოდგენა მიზანშეწონილი არაა. თუ გავითვალისწინებთ სსსკ 201 მუხლის მე-4 (მოპასუხის ვალდებულება, რომ პასუხში ასახოს თავისი მოსაზრება ფაქტობრივი გარემოებების შესახებ) და სსსკ 217-ე მუხლის პირველ და მეორე ნაწილებს (მხარეების უფლება, რომ გააკეთონ ახსნა-განმარტება მას შემდეგ რაც მოსამართლემ ჩამოაყალიბა სადავო და უდავო გარემოებები) აქ აღწერილი სიტუაცია (მხარის დუმილი მოპირისპირე მხარის მიერ მოყვანილი ფაქტობრივ გარემოებაზე) ისედაც ხშირი არ უნდა იყოს.

3. სადავო ფაქტობრივი გარემოებები

3.1. მოსარჩელის ახსნა-განმარტება სადავო გარემოებების შესახებ

3.2. მოპასუხის ახსნა-განმარტება სადავო გარემოებების შესახებ

ამ ნაწილებში მხარეთა ახსნა-განმარტებების მოკლე გადმოცემა საკმარისია, თუ საქმის სპეციფიკიდან გამომდინარე სწორედ ახსნა-განმარტებების სიტყვასიტყვითი გადმოცემა არაა აუცილებელი. არაა საჭირო იმაზე ხაზგასმა, რომ მოპასუხე უარყოფს მოსარჩელის მიერ წარმოდგენილი სადავო გარემოების არსებობას და პირიქით, რომ მოსარჩელე უარყოფს მოპასუხის მიერ წარმოდგენილი სადავო გარემოების არსებობას. ეს უკვე იქედან გამომდინარეობს, რომ მხარეთა ახსნა-განმარტებები „სადავო ფაქტობრივ გარემოებებში“ არიან განთავსებული.

3.3. სასამართლოს მიერ დადგენილი სადავო ფაქტობრივი გარემოებები

ამ ნაწილში სასამართლომ უნდა მიუთითოს მხოლოდ იმ გარემოებებზე, რომლებიც სასამართლომ მტკიცებულებების შეფასების საფუძველზე დაადგინა, და იმ მტკიცებულებებზე, რომელთა საფუძველზე მან ეს გარემოებები დაადგინა.

მაგალითი: „სასამართლომ შემდეგი მტკიცებულებების საფუძველზე დაადგინა, რომ მოპასუხემ მოსარჩელეს 2018 წლის 25 თებერვალს გადასცა 2.000 ლარი: მონმე გ-ს ჩვენება (სხდომის ოქმი გვ. 4, ს.ფ. 134), თანხის გადადახდის შესახებ ხელნერილი (ს.ფ. 25)“).

საკუთრივ მტკიცებულების შეფასების პროცესი უმჯობესია სამოტივაციო ნაწილში აისახოს. ერთი შეხედვით ასეთი გადანაწილება ეწინააღმდეგება სსსკ 249-ე მუხლის მოთხოვნას, რომ სამოტივაციო ნაწილში „სამართლებრივი შეფასება“ უნდა აღინიშნოს, რაც ვინრო გაგებით მხოლოდ სამართლის შეფარდების აღწერას გულისხმობს. თუმცა მტკიცებულებების შეფასების სამოტივაციო ნაწილში ასახვის შესაძლებლობაზე თვით 249-მუხლის 3-ე ნაწილი მეტყველებს, რომელიც გვეუბნება, რომ აღწერილობით ნაწილში „მოკლედ“ უნდა მიეთითოს „მტკიცებულებანი რომლთაც ემყარება სასამართლო დასკვნები“. მტკიცებულებების შეფასების მოკლედ მითითება ხშირ შემთხვევაში, განსაკუთრებით მონმეთა საპირისპირო ჩვენებების შეფასებისას, სრულიად შეუძლებელია. სასამართლო აფასებს მტკიცებულებებს თავისი შინაგანი რწმენით, რომელიც უნდა ემყარებოდეს მათ ყოველმხრივ, სრულ და ობიექტურ განხილვას, რის შედეგადაც მას გამოაქვს დასკვნა საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებების არსებობის ან არარსებობის შესახებ (სსსკ 105-ე მუხლის 2-ე ნაწილი). მოსაზრებები, რომლებიც საფუძველად უდევს სასამართლოს შინაგან რწმენას, უნდა აისახოს გადანყვეტილებაში (სსსკ 105-ე მუხლის 3-ე ნაწილი). ამ მოთხოვნების გათვალისწინებით სასამართლოს შინაგანი რწმენის (მაგალითად ამა თუ იმ მონმის ჩვენების სანდოობის შესახებ) საფუძვლის გადმოცემა ძნელია მხოლოდ მოკლე მითითებით.

ის სადავო გარემოებები, რომელნიც სასამართლოს არ დაუდგენია სამართლებრივი მნიშვნელობის არქონის გამო ან არ დაუდგენია უშუალოდ მტკიცებულებების საფუძველზე, განხილვიან სამოტივაციო ნაწილში.

„სადავო ფაქტობრივი გარემოებების“ ცალკეული ნაწილების დასათაურება აუცილებლად არ მიმაჩნია. საკმარისია ნუმერაცია (3.1, 3.2, 3.3) და თხრობის შესაბამისად დანყება („მოსარჩელე განმარტავს, რომ ...“ ან „მოსარჩელე ამტკიცებს შემდეგს: ...“, „სასამართლომ დაადგინა შემდეგი ფაქტობრივი გარემოებები: ...“).

4. მხარეთა სამართლებრივი მოსაზრებები

აქ უფრო დეტალურად ვიდრე აღწერილობითი ნაწილის პირველ ორ ქვეპუნქტში უნდა აისახონ მხარეთა სამართლებრივი შეხედულებები. მხარეთა არგუმენტების სიტყვა-სიტყვით გადმოცემა აქაც არაა სავალდებულო. აუცილებელი და საკმარისია მხარეთა არგუმენტაციის არსებითი შინაარსის გადმოცემა და იმ ნორმებზე მითითება, რომლებზეც მხარეები აფუძნებენ თავიანთ მოთხოვნებს და შესაგებლებს.

5. მტკიცებულებები, რომლებიც სასამართლომ უარყო

ამ ქვეპუნქტში სასამართლომ უნდა ასახოს, თუ რომელი მტკიცებულება საერთოდ არ გაითვალისწინა და დაასაბუთოს თუ რატომ. აქ განიხილებიან ის მტკიცებულებები, რომლებითაც ფაქტობრივი გარემოების დამტკიცება სპეციალური საპროცესო ნორმების მიხედვით (სსსკ 102-ე მუხლის 3-ე ნაწილი, 103-ე მუხლის 3-ე ნაწილი) გამოორიცხულია.

ის მტკიცებულებები, რომლებიც სასამართლომ გადანყვეტილებას საფუძველად დაუდო, უდავო და სადავო ფაქტობრივ გარემოებებში შესაბამის ადგილზე უნდა იქნან მოხსენიებული.

აღწერილობითი ნაწილის აქ შემოთავაზებულ სტრუქტურას ერთი მნიშვნელოვანი უპირატესობა აქვს ამჟამად არსებულ პრაქტიკასთან შედარებით. ამ სტრუქტურის ფარგლებში სასამართლოს იძულებული არაა აღწერილობით ნაწილში ისაუბროს სამართლებრივ საკითხებზე. თვალსაჩინოებისთვის მოვიყვან ერთ მაგალითს ქართული სასამართლო პრაქტიკიდან:

მოპასუხე ამტკიცებს, რომ მოსარჩელის მოთხოვნა ხანდაზმულია. მოსარჩელე მას ამ საკითხში არ ეთანხმება, თუმცა ხანდაზმულობის ვადის დასრულებამდე მოთხოვნის დაკმაყოფილების მცდელობის შესახებ არც რაიმე კონკრეტულ ახსნა-განმარტებას იძლევა და არც რაიმე მტკიცებულებას სთავაზობს სასამართლოს. სასამართლომ მტკიცების ტვირთიდან და შეჯიბრებითობის პრინციპიდან გამომდინარე დადგენილად მიიჩნია, რომ ასეთი მოთხოვნის დაკმაყოფილების მცდელობას ადგილი არ ჰქონია. მსჯელობა იმის შესახებ, თუ როდის დაიწყო ვადის დინება და რატომ მიიჩნევა მის მიერ დადგენილი გარემოება დადგენილად, სასამართლომ აღწერილობითი ნაწილის ქვეპუნქტ „სადავო ფაქტობრივ გარემოებებშიაო განათავსა.

როგორც ვხედავთ, ამ შემთხვევაში სასამართლო არსებული პრაქტიკიდან გამომდინარე იძულებული იყო ემსჯელა სამართლებრივ საკითხებზე აღწერილობით ნაწილში, რაც აღწერილობითი ნაწილის ფუნქციას ეწინააღმდეგება. აქ გაცილებით უკეთესი იქნებოდა, რომ სასამართლოს აღწერილობით ნაწილში მხოლოდ მოეთხროთ თუ რა ფაქტებს ამტკიცებენ მხარეები და როგორ აფასებენ მათ სამართლებრივად. სამოტივაციო ნაწილში შემდეგ სასამართლო აღნიშნავდა და დაასაბუთებდა, რომ მოთხოვნა არსებობს, შეაფასებდა მოპასუხის ახსნა-განმარტებას როგორც არასაკმარისს და დაადგენდა, რომ მოთხოვნა ხანდაზმულია და ამიტომ სარჩელი არ უნდა დაკმაყოფილდეს.

4.4. საქმის გარემოებების „მოკლედ“ აღწერის ვალდებულება

როგორც ქართული ასევე გერმანული სამართალი ავალებს მოსამართლეს, რომ მოკლედ გადმოსცეს საქმის გარემოებები აღწერილობით ნაწილში. მოკლედ გადმოცემა რასაკვირველია მოითხოვს გარკვეულ ინტელექტუალურ შრომას. მოსამართლემ უნდა შეაჯამოს და გარკვეულ სტრუქტურაში მოაქციოს მხარეთა ახსნა-განმარტებები, გაამახვილოს ყურადღება მნიშვნელოვან საკითხებზე და გამოტოვოს უმნიშვნელო დეტალები. მხარეთა ახსნა-განმარტებების შეუკვეცავად, სიტყვასიტყვით გადმოცემა გაცილებით უფრო მარტივია სასამართლოსთვის, მაგრამ ძალიან დამლელი და რთულად გასაგები მკითხველისათვის. სწორედ ამიტომ ავალებს კანონმდებელი მოსამართლეს ლაკონურობას.

დანვრილებით იმის განსაზღვრა თუ რას ნიშნავს „მოკლედ“ გადმოცემა ძნელია. აქ კანონმდებელი მოსამართლეს ანდობს თვითონ განსაჯოს თუ როგორ შეაჯამოს საქმის გარემოებები. რამდენიმე ზოგადი პრინციპი მაინც შეიძლება გამოვყოთ⁵:

- რაიმე დოკუმენტის ან ახსნა-განმარტების სიტყვასიტყვით გადმოცემა მხოლოდ მაშინაა გამართლებული, თუ ტექსტი მოკლეა ან სწორედ კონკრეტული ფორმულირებაა სამართლებრივად მნიშვნელოვანი⁶.

⁵ იხილეთ ასევე BeckOK ZPO/Elzer, 46. Ed. 1.9.2022, ZPO § 313 Rn. 150.

⁶ Anders/Gehle, Das Assessorexamen im Zivilrecht, 14. Auflage, A Rn. 47.

მაგალითად, თუ მხარეებმა ნასყიდობის ხელშეკრულება დადეს და ხელშეკრულების დადების ფაქტზე, მის შინაარსზე და ახსნა-განმარტებაზე საერთოდ არ დავობენ, მაშინ ამ ხელშეკრულების ტექსტის სიტყვასიტყვით ციტირება მიზანშეწონილი არაა. თუ მხარეები ხელშეკრულების შინაარსზე დავობენ, მაშინ მიზანშეწონილია იმ ნაწილის ციტირება, რომელიც გადანყვეტილებისთვის საბოლოო ჯამში მნიშვნელოვანი იყო.

- სამართლებრივად მნიშვნელოვანი გარემოებები კარგად უნდა იქნან ასახული. სამართლებრივად უმნიშვნელო გარემოება, რომელსაც რომელიმე მხარე სამართლებრივად მნიშვნელოვნად მიიჩნევს შეიძლება ძალიან მოკლედ აისახოს⁷. ფაქტები და დეტალები, რომლებსაც თვით მხარეების მოსაზრებითაც საერთოდ სამართლებრივი მნიშვნელობა არა აქვთ, მოსამართლემ საერთოდ არ უნდა მოიხსენიოს გადანყვეტილებაში⁸.
- საქმის გვერდზე ან საქმეში არსებულ რომელიმე დოკუმენტზე მითითება მიზანშეწონილია, მაგრამ საქმის არსებითი გარემოებების და მხარეთა სამართლებრივი არგუმენტების გადმოცემას არ ცვლის. გადანყვეტილება თვითონ გადანყვეტილების ტექსტიდან უნდა იყოს გასაგები.

ზოგადად მოსამართლეს ყოველთვის თვალწინ უნდა ჰქონდეს ის გარემოება, რომ სასამართლო გადანყვეტილებას არავინ სიამოვნების მისაღებად ან ინტელექტუალური ვარჯიშის მიზნით არ კითხულობას და ამიტომ გადანყვეტილების წაკითხვის და გაგებისთვის საჭირო დრო მინიმუმზე უნდა იქნეს დაყვანილი.

4.5. სამართლებრივი შეფასების და საქმის გარემოებების აღწერის გამიჯვნა

როგორც უკვე აღვნიშნე, აღწერილობითი ნაწილი საქმის გარემოებების ასახვას ემსახურება. ამ გარემოებებს მიეკუთვნებიან მხარეთა სამართლებრივი არგუმენტებიც. მათი გადმოცემით აღწერილობით ნაწილში სასამართლო საკუთარ აზრს კი არ გამოთქვამს, არამედ მხოლოდ მხარეთა არგუმენტებს იმეორებს. სასამართლოს მიერ საკუთარი სამართლებრივი შეფასების და იურიდიული არგუმენტაციის ადგილი სამოტივაციო ნაწილშია.

სამწუხაროდ ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში ვხვდებით გადანყვეტილებებსაც, რომლებშიც სამართლებრივი შეფასება და ფაქტის დადგენა საკმარისად არაა ერთმანეთისგან გამიჯნული. ამის შედეგია, რომ სასამართლო აღწერილობით ნაწილში „ადგენსო ხოლმე იმას, რისი როგორც ფაქტობრივი გარემოების დადგენა შეუძლებელია.

მაგალითად, სასამართლო ადგენს, რომ მოპასუხემ სესხის ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ვალდებულია დაარღვია. ფაქტი, რომლის დადგენა ამ შემთხვევაში შეიძლებოდა, იყო თანხის გადახდა (ნაღდი ფულის გადაცემა ან თანხის გადარიცხვა) დროის გარკვეულ მომენტში. რაც შეეხება ხელშეკრულების სათანადოდ შესრულებას, ეს დამოკიდებულია ხელშეკრულების შინაარსზე, შესაბამის სამართლებრივ ნორმებზე და ფაქტობრივ გარემოებებზე. დასკვნა, რომ პირმა ხელშეკრულება დაარღვია, არის სამართლებრივი შეფასება და არა ფაქტობრივი გარემოების აღწერა.

ასევე არასწორია აღწერილობით ნაწილში, ქვეპუნქტში „დადგენილი სადავო ფაქტობრივი გარემოებებით შემდეგი წინადადება: „დავალების ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებები თ-ის მიერ შესრულებულად უნდა ჩაითვალოს.ო ეს წინადადებაც სამართლებრივი შეფასების შედეგია. ვალდებულების შესრულება ისეთი გარემოება არ არის, რომელიც შეიძლე-

⁷ Anders/Gehle, Das Assessorexamen im Zivilrecht, 14. Auflage, A Rn. 40.

⁸ MüKoZPO/Musielak, 6. Aufl. 2020, ZPO § 313 Rn. 12.

ბა რეალურად, ხელშეკრულების და კანონის მოთხოვნების განმარტების და სამართლის შეფარდების გარეშე შეიძლება დამტკიცდეს. აქვე აღვნიშნავ, რომ ციტირებული გადაწყვეტილების სამოტივაციო ნაწილში სასამართლომ დანვრილებით და ძალიან დამაჯერებლად დაასაბუთა, თუ რატომ მიიჩნევს ვალდებულებს შესრულებულად. პრობლემა მხოლოდ იმაშია, რომ ამ დასაბუთების შედეგი სასამართლომ არასწორ ადგილას, აღწერილობით ნაწილში „დადგენილი ფაქტობრივი გარემოების“ სახით გვამცნო.

ფაქტების და შეფასებების გაუმიჯნავობის კიდევ ერთი თვალსაჩინო მაგალითია, როცა სასამართლო „ადგენს, რომ შეთანხმებული პირგასამტხლო არაგონივრულია. პირგასამტხლოს გონივრულობა არ არის ფაქტობრივი გარემოება, რომელიც სასამართლომ შეიძლება დაადგინოს. რეალურად აქ სასამართლომ იგულისხმა, რომ პირგასამტხლოს ოდენობას არაგონივრულად მიიჩნევს. ამ კონკრეტულ შემთხვევაშიც სასამართლომ მისი შეფასება დაასაბუთა კიდევ სამოტივაციო ნაწილში. ამდენად ეს გადაწყვეტილებაც საბოლოო ჯამში დასაბუთებულია, თუმცა ფაქტების და შეფასებების არასათანადო გამიჯვნის გამო დამაბნეველი.

5. სამოტივაციო ნაწილი

5.1. გერმანია

გერმანულ გადაწყვეტილებებში სამოტივაციო ნაწილი იწყება მოკლე შემაჯამებელი შესავლით, რომელშიც სასამართლო გვამცნობს თითოეული სარჩელის ან შეგებებული სარჩელის შესახებ დასკვნას⁹. მაგალითად: „სარჩელი ნასყიდობის ფასის გადახდის შესახებ დასაშვები და 12.000 ევროს ოდენობით დასაბუთებულია. შეგებებული სარჩელი დასაშვებია, თუმცა დაუსაბუთებელია“.

შემდეგ ცალკეულ ქვეთავებში სასამართლო ასაბუთებს, თუ რატომ უნდა დაკმაყოფილდეს ან არ დაკმაყოფილდეს სარჩელი. ცალკეული ქვეთავები მხოლოდ ნუმერაციითაა გამიჯნული ერთმანეთისგან. სათაურების გამოყენება მიღებული არაა.

თითოეული ქვეთავი იწყება იმის კონსტატირებით, თუ რომელი ნორმის საფუძველზე აქვს მოსარჩელეს მოთხოვნის უფლება¹⁰. თუ სარჩელი არ კმაყოფილდება, სასამართლო ცალკე განიხილავს მოთხოვნას ყველა იმ ნორმის გათვალისწინებით, რომლებზეც მოსარჩელემ მიუთითა ან – მოსარჩელის მითითების გარეშე – რომელსაც წარმოდგენილი ფაქტებიდან გამომდინარე შეიძლება დაეფუძნოს მოთხოვნა¹¹. თითოეული მოთხოვნის საფუძველის განხილვისას სასამართლო ჯერ აყალიბებს მოთხოვნის სამართლებრივ წინაპირობებს და შემდეგ თანმიმდევრობით ამოწმებს შესრულებულია თუ არა ეს წინაპირობები. კონკრეტული მტკიცებულებების შეფასება სწორედ იმ წინაპირობის შემოწმებისას ხდება, რომელიც ამ მტკიცებულებებმა უნდა დაადასტუროს. თუ კონკრეტული მოთხოვნა ერთი რომელიმე წინაპირობის შეუსრულებლობის გამო არ არსებობს, სხვა წინაპირობების შემოწმება მიღებული არაა, თუმცა ზოგჯერ სასამართლო მიუთითებს, რომ მოთხოვნა რომელიმე სხვა წინაპირობის შეუსრულებლობის გამოც არ არსებობს. ასეთი დამატებით მითითება აკრძალული არაა, მაგრამ არც აუცილებელია.

⁹ BeckOK ZPO/Elzer, 46. Ed. 1.9.2022, ZPO § 313 Rn. 216

¹⁰ Anders/Gehle, Das Assessorexamen im Zivilrecht, 14. Auflage, B Rn. 36.

¹¹ Anders/Gehle, Das Assessorexamen im Zivilrecht, 14. Auflage, B Rn. 40.

რადგან გსსკ 313-ე მუხლის მე-3 ნაწილი დასაბუთების სიმოკლეს მოითხოვს, საქმესთან პირდაპირი კავშირის არმქონე აბსტრაქტული მსჯელობა სამოტივაციო ნაწილში მიუღებელია. მიუხედავად ამისა შიგადაშიგ შეხვედრებით გადანყვეტილებებს, რომლებშიც ეს წესი მკაცრად არაა დაცული.

დასაბუთების დეტალურობა კონკრეტულ სამართლებრივ ან ფაქტობრივ საკითხთან დაკავშირებით უნდა შეესაბამებოდეს ამ საკითხის სირთულეს. თუ კონკრეტული სამართლებრივი საკითხის შესახებ უმაღლესი სასამართლოს დამკვიდრებული მოსაზრება არსებობს, მაშინ ამ მოსაზრების მოკლე გადმოცემა და შესაბამის გადწყვეტილებაზე მითითება სრულიად საკმარისია¹². თუ სასამართლო არსებული სასამართლო პრაქტიკისაგან განსხვავებული მოსაზრებას ეყრდნობა და მაშინ დასაბუთება ძალიან დეტალური უნდა იყოს¹³.

სასარჩელო მოთხოვნების განხილვის შემდეგ სასამართლო მოკლედ ასაბუთებს გადანყვეტილებებს საპროცესო ხარჯების, აღსრულების, დავის ღირებულების, და თუ საჭიროა აპელაციის დაშვების შესახებ.

5.2. საქართველო

არსებული სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით სამოტივაციო ნაწილი მხოლოდ სამართლებრივ შეფასებას მოიცავს, რითაც იგი არსებითად განსხვავდება გერმანული სასამართლო პრაქტიკისგან.

თუ აღწერილობითი ნაწილის შესახებ ჩემს მოსაზრებას გავიზიარებთ, მაშინ უშუალოდ სუბსუმციის გარდა სწორედ სამოტივაციო ნაწილში უნდა აისახოს თუ როგორ დარწმუნდა სასამართლო ამა თუ იმ სადავო ფაქტის არსებობაში, რომელი სადავო ფაქტები მიიჩნია სასამართლომ დადგენილად და რომელი სადავო ფაქტობრივი გარემოების დადგენა არ იყო აუცილებელი სამართლებრივი მნიშვნელობის არქონის გამო.

სხვა მხრივ სამოტივაციო ნაწილისადმი მოთხოვნები გერმანულ და ქართულ სამართლში ერთგვაროვანია.

კანონმდებელი სსსკ 249-ე მუხლის 3-ე ნაწილში ხაზს არ უსვამს დასაბუთების სიმოკლეს ვალდებულებას, თუმცა სამოტივაციო ნაწილის და საერთოდ გადანყვეტილების ფუნქციიდან გამომდინარე ვფიქრობ, რომ სასამართლო საქართველოშიც იმით უნდა შემოიფარგლოს, რაც მხარეების დასარწმუნებლად აუცილებელია.

გამჭვირვალობის პრინციპიდან გამომდინარე აუცილებელია, რომ სამოტივაციო ნაწილი კარგად იყოს სტრუქტურირებული. ამ მხრივ კარგი იქნება გერმანული გამოცდილების გაზიარება. ამ მიმართებაში ყურადღებას გავამახვილებ რამდენიმე საკითხზე:

- აუცილებელია, რომ მოთხოვნის სამართლებრივი შეფასება დავიწყოთ დასკვნით („მოსარჩელეს აქვს მოპასუხისაგან 200.000 ლარის მოთხოვნის უფლება სსკ ... მუხლის თანახმად ან „მოსარჩელის მოთხოვნა მოპასუხის მიერ 200.000 ლარის გადახდის შესახებ არ გამომდინარეობს სსკ ... მუხლიდან“). ამის შემდეგ მიზანშეწონილია შესაბამისი ნორმის ციტირება და ამ ნორმიდან გამომდინარე მოთხოვნის წინაპირობების ჩამოთვლა. შემდგომში სასამართლო ამონებებს და ასაბუთებს თითოეული წინაპირობის არსებობას

¹² Anders/Gehle, Das Assessorexamen im Zivilrecht, 14. Auflage, B Rn. 30.

¹³ MüKoZPO/Musielak, 6. Aufl. 2020, ZPO § 313 Rn. 17.

ან არარსებობას, საჭიროების შემთხვევაში სხვა ნორმების მოშველიებით, ამ ნორმების განმარტებით და ფაქტობრივ გარემოებებთან შეჯერებით.

ამჟამინდელ ქართულ გადაწყვეტილებებში სამოტივაციო ნაწილი იწყება შემაჯამებელი დასკვნით („სარჩელი (არ) უნდა დაკმაყოფილდეს“), რაც მისასაღმებელია. რაც შეეხება ცალკეული მოთხოვნის სამართლებრივ შეფასებას, აქ ზოგჯერ ნაკლებად სტრუქტურირებულ ტექსტებსაც ვხვდებით. არის შემთხვევები, როცა შეფასება იწყება არა დასკვნით, არამედ ნორმის ციტირებით. ხშირად ეს ნორმა განხილული მოთხოვნის საფუძველიც კი არაა, არამედ რომელიმე ზოგადი ნორმაა. არის ასევე შემთხვევები, როცა დავის გადამწყვეტი ნორმის წინაპირობები ნორმის ციტირების შემდეგ მკაფიოდ არაა ჩამოყალიბებული.

- მიზანშეწონილია, რომ დასაბუთებისას იმ საკითხებს დაეთმოს დიდი ყურადღება, რომლებზეც მხარეები დავობენ. რაც შეეხება დანარჩენ საკითხებს, მათი მოკლე მოხსენიებაც საკმარისია.

მაგალითად, თუ მხარეები მოთხოვნის არსებობაზე საერთოდ არ დავობენ, ზედმეტია ამ პუნქტების დეტალურად განხილვა და სასამართლო პრაქტიკის და კომენტარების მოშველიება. თუ მხარეები ხელშეკრულების დადების შესახებ არ დავობენ, არაა აუცილებელი შემდეგი წინადადება:

„საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 327-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის თანხმად ხელშეკრულება დადებულად ითვლება, თუ მხარეები მის ყველა არსებით პირობაზე შეთანხმდნენ საამისოდ გათვალისწინებული ფორმით.

ამჟამინდელ პრაქტიკაში ასეთ შემთხვევებს სამწუხაროდ არცთუ იშვიათად ვხვდებით. ასევე მიზანშეწონილი არაა სარჩელის აღიარებულ ნაწილზე დეტალური თხრობა.

- ზოგადად, სამოტივაციო ნაწილთან დაკავშირებით ყოველთვის უნდა გავითვალისწინოდ, თუ რა არ არის გადაწყვეტილების ფუნქცია.

გადაწყვეტილების ფუნქცია არაა, რომ იურიდიული განათლება მისცეს მკითხველს ან წარმოაჩინოს, რომ მოსამართლე ძალიან კარგად კარგად ერკვევა სამართლის მოცემულ დარგში. აქედან გამომდინარე განყენებული ტექსტები, რომელთაც ზოგჯერ ვხვდებით გადაწყვეტილებებში, სრულიად უფუნქციონი არიან. ამასთან დაკავშირებით ორ მაგალითს მოვიყვან ქართული სასამართლო პრაქტიკიდან:

პირველ შემთხვევაში საქმე ეხება შრომითი ურთიერთობის შეწყვეტის ნამდვილობას შრომის კოდექსის 37-ე მუხლის გათვალისწინებით. სასამართლო, სანამ უშუალოდ მუხლის შინაარსზე გადავიდოდეს, მიმოიხილავს კონსტიტუციის 42-ე მუხლს, სსსკ 2-ე მუხლს, სამოქალაქო კოდექსის 115-ე მუხლს, კონსტიტუციის 30-ე მუხლს, მოიხსენიებს ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციას, საერთაშორისო პაქტს სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ, ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციას, ადამიანის და ხალხის უფლებათა აფრიკული ქარტიას და ევროპის კავშირის ქარტიას ძირითადი უფლებების შესახებ. გადაწყვეტილების ეს ნაწილი იკავებს ორ გვერდზე მეტს, გადაწყვეტილების დასაბუთებისთვის კი იგი სრულიად უმნიშვნელოა. რასაკვირველია გარკვეულ შემთხვევაში და შესაბამის კონტექსტში ყოველივე ეს შეიძლება მნიშვნელოვანი იყოს. მაგალითად, თუ რომელიმე მხარეს მიაჩნია, რომ გამოყენებული ნორმა არაკონსტიტუციურია, სასამართლომ უნდა დაასაბუთოს, თუ რატომ არ ეთანხმება ამ მოსაზრებას. ამ საკითხის უყურადღებოდ და-

ტოვება სსსკ 6-ე მუხლის მეორე ნაწილის გამო დაუშვებელია. თუმცა ზემოთ ხსენებულ გადაწყვეტილებიდან არ ჩანს, რომ ამ თვალსაზრისით რაიმე სადავო იყო. იგივე მოსაზრებებიდან გამომდინარე ზედმეტია კერძო ავტონომიის პრინციპზე და მის ფარგლებზე ზოგადი მსჯელობა, როცა სასამართლო ხელშეკრულებაზე უარის თქმის შესახებ კონკრეტულ ნორმას იყენებს და ამ ნორმის ტექსტი თვითონ მეტყველებს იმაზე, რომ კანონმდებელი კერძო ავტონომიის პრინციპს შეუზღუდავად არ მიიჩნევს. რასაკვირველია ზოგადი პრინციპების მნიშვნელობას არ ვაკნინებ. კონკრეტული ნორმის განმარტების ან ანალოგიით შეფარდების დროს მათი მოხმობა შეიძლება აუცილებელი იყოს. თუმცა ასეთი საჭიროების დროს სჯობს, რომ ჯერ კონკრეტული ნორმით დავინყოთ და შემდეგ სამართლებრივი არგუმენტაციის ფარგლებში მოვიხმოთ ზოგადი პრინციპები. აბსტრაქტული შესავალი მხოლოდ იმის შთაბეჭდილებას ქმნის, რომ სასამართლო გაუთვითცნობიერებელი მკითხველის კვალიფიკაციის ამაღლებას ცდილობს, რაც კვალიფიცირებულ მკითხველს ტექსტის „გადარბენისკენ“ უბიძგებს.

6. გადაწყვეტილების სტილი

აქ ყურადღებას გავამახვილებ რამდენიმე მნიშვნელოვან საკითხზე გადაწყვეტილების სტილთან დაკავშირებით:

- გერმანულ გადაწყვეტილებებში მოსარჩელის და მოპასუხის სრულ დასახელებას ვხვდებით მხოლოდ შესავალ ნაწილში. ამის შემდეგ სასამართლო მოიხსენიებს მათ მხოლოდ როგორც „მოსარჩელეს“ და „მოპასუხეს“, რაც ძალიან ამოკლებს გადაწყვეტილებას და აადვილებს მის კითხვას. ვფიქრობ, რომ კარგი იქნება ამის დანერგვა ქართულ სასამართლოს პრაქტიკაში. ამჟამად ქართულ გადაწყვეტილებებში ვხვდებით მხარის მოხსენიებას, როგორც მისი როლის მიხედვით („მოსარჩელე“ ან „მოპასუხე“), ასევე სრული დასახელებით (სააქციო საზოგადოება „ბათუმხიდმშენი“).
- ასევე მიზანშეწონილად მივიჩნევ ხელშეკრულებებში გავრცელებულ ხერხს, როცა ავტორი განსაზღვრავს, თუ როგორ მოიხსენიებს შემდგომში ამა თუ იმ პირს ან საგანს. თუ რომელიმე კონკრეტული პირს, რომელიც არ არის დავის მხარე, ხშირად ვიხსენიებთ გადაწყვეტილებაში, მიზანშეწონილია მისი პირველად მოხსენიებისა ფრჩხილებში მივუთითოთ თუ როგორ ვიხსენიებთ მას შემდგომში.
მაგალითი: მოსარჩელესა და სადაზღვევო კომპანია შპს „ახალი ქართული დაზღვევას“ (შემდგომში „დამზღვევი“) შორის არსებობდა ხელშეკრულება მოსარჩელის საკუთრებაში მყოფი ავტომობილის დაზღვევის შესახებ.
იგივე ხერხი შეიძლება გამოვიყენოთ სხვა დასახელებების მიმართ. მაგალითად, თუ საქმეში მოხსენიებულია ერთადერთი დაზღვევის ხელშეკრულება, კარგი იქნება თუ ამ ხელშეკრულებას მხოლოდ ერთხელ, დასაწყისში მოვიხსენიებთ სრულყოფილად და თარიღით.
- ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში ფართოდაა გავრცელებული იმ მტკიცებულებების მკაფიოდ გამოყოფა, რომელთაც სასამართლო დაეყრდნო. მიღებულია, რომ რაიმე გარემოების აღწერას სტრიქონის გამოტოვებით მოსდევდეს შემდეგი ტექსტი:
„სასამართლო ეყრდნობა შემდეგ მტკიცებულებებს:
- სარჩელი

- შესაგებელი
- 2018 წლის 1 ივნისი ბრძანება
- მხარეთა განმარტება“

ხშირად მოსამართლე ამასთანავე მიუთითებს საქმის შესაბამის ტომს და ფურცელს.

მტკიცებულებების მითითების ვალდებულება თავისთავად 249-ე მუხლიდან გამომდინარეობს. რაც შეეხება ამ მითითების მოცულობას და სტილს, ვფიქრობ, რომ ეს მითითებები ისე უნდა იყვნენ ფორმულირებული, რომ თხრობა არ შეწყდეს. პირველ რიგში კარგი იქნებოდა, თუ სტანდარტულ შესავალს „სასამართლო ეყრდნობა შემდეგ მტკიცებულებებს“ უბრალო „იხილე“-თი ჩავანაცვლებთ. გარდა ამისა შეიძლება ყოველი მტკიცებულებისთვის ახალი სტრიქონის დათმობის ნაცვლად მძიმის გამოყენება. მთელი ეს მითითება შეიძლება გარეგნულად უფრო მცირე ზომის შრიფტით გამოყენებითაც გამოეყოს ძირითად ტექსტს. იდეალური იქნებოდა მითითებების სქოლიოში გადატანა.

- ქართულ სასამართლო პრაქტიკაში მიღებულია კანონის სახელწოდების სრულყოფილი გადმოცემა. გერმანულ გადაწყვეტილებებში როგორც წესი აბრევიატურებს იყენებენ (BGB, ZPO, StGB). თუ კანონი ძალიან ფართოდ არაა ცნობილი, სასამართლოები ხშირად ჯერ – პირველად ხსენებისას – სრულ სახელწოდებას იყენებენ და ფრჩხილებში აბრევიატურას დაურთავენ, ამის შემდეგ კი კი მხოლოდ აბრევიატურას იყენებენ (მაგალითად: Gesetz zur Sicherung der Sozialkassen im Baugewerbe vom 24.05.2017 (im Folgenden: SokaSiG)). ასეთი აბრევიატურები, ვფიქრობ, ქართულ პრაქტიკაშიც უნდა დაინერგოს იმ კანონების მიმართ, რომელთაც განსაკუთრებით გრძელი სახელი აქვთ. ეს რასაკვირველია არ შეეხება საქართველოს კონსტიტუციას. აქ ალბათ აბრევიატურა უადგილოც იქნებოდა და ტექსტის ეკონომიის თვალსაზრისითაც ნაკლებად ეფექტური.
- მიღებული პრაქტიკაა სამოტივაციო ნაწილში დასკვნის შემდეგ იმ ნორმების ჩამოთვლა, რომლებითაც სასამართლომ იხელმძღვანელა. ეს ალბათ იმითაა განპირობებული, რომ სსსკ 249-ე მუხლის სიტყვასიტყვით ავალებს მოსამართლეს ამ ნორმების აღნიშვნას, თუმცა ვეჭვობ, რომ კანონმდებელმა სწორედ ასეთი ჩამონათვალი იგულისხმა. ყოველ შემთხვევაში პრაქტიკული მნიშვნელობა ასეთი ჩამონათვალისა მცირეა. იგივე ნორმები სამოტივაციო ნაწილის მომდევნო ტექსტშიც შესაბამის ადგილას უნდა მიუთითოს სასამართლომ, ასე რომ მკითხველისთვის ამ ჩამონათვლის გარეშეც ნათელია, თუ რომელი ნორმებით იხელმძღვანელა სასამართლომ. იმის ალბათობაც ძალიან მცირეა, რომ მკითხველი ჯერ ჩამოთვლილ ნორმებს „გადაიმეორებს“ და შემდეგ განაგრძობს კითხვას.
- ქართულ სასამართლო გადაწყვეტილებებში არცთუ იშვიათად ვხვდებით წინადადებებს, რომლებშიც სასამართლო გვეუბნება, რომ წინადადების შინაარსი სასამართლო მოსაზრებაა.

მაგალითი: „დადგენილ ფაქტობრივ გარემოებათა სამართლებრივი შეფასების საფუძველზე სასამართლოს მიაჩნია, რომ მოსარჩელე საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროს სარჩელი არ უნდა დაკმაყოფილდეს.“

ასეთ ფრაზებს გერმანულ გადაწყვეტილებებში შედარებით იშვიათად ვხვდებით. როგორც წესი სასამართლოები ასეთ შესავალს იყენებენ, როდესაც მტკიცებულებების შეფასება რთულ და მრავალმხრივ ანალიზს ემყარება ან როდესაც ძალიან საკამათო სამართლებრივ საკითხის შესახებაა საუბარი.

მთელი გადაწყვეტილების ავტორი სასამართლოა. ამიტომ მკითხველმა იცის, რომ ტექსტის ის ნაწილები, რომლებსაც სასამართლო რომელიმე მხარის განმარტებად ან მოსაზრებად არ წარმოგვიჩენს, სწორედ სასამართლოს მოსაზრებას გამოხატავენ. აქედან გამომდინარე ზემოთ ციტირებულ წინადადებაში არ იყო აუცილებელი იმაზე მითითება, რომ ის რაც იქ ითქვა სასამართლო მოსაზრებაა.

რასაკვირველია არსებობენ სიტუაციები სადაც იმის აღნიშვნა, რომ მოცემული შედეგი სასამართლოს მოსაზრებაა, მიზანშეწონილია. განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც სამართლებრივი საკითხი რთულია და მხარეების პოზიციები კარგადაა დასაბუთებული, ასეთი ხაზგასმა საკუთარი პოზიციის მიმართ გონივრულ სკეპტიციზმს და მხარეების მიმართ პატივისცემას გამოხატავს.

ეს შენიშვნა შეეხება ასევე სხვა მგავს შესავალ ფრაზებს, მაგალითად „სასამართლო მიუთითებს, რომ“ და „სასამართლო აღნიშნავს, რომ“.

თემას გადაუხვევ და დავამატებ, რომ ზემოთ ციტირებული წინადადება ზედმეტი სიტყვაუხვობის საუკეთესო მაგალითია. კერძოდ, არც იმაზე მითითება იყო საჭირო, რომ სასამართლო დასკვნამდე „დადგენილ ფაქტობრივ გარემოებათა სამართლებრივი შეფასების საფუძველზე“ მივიდა. ისედაც ხომ ცხადი იყო, თუ რის საფუძველზე ხდება გადაწყვეტილების მიღება. გარდა ამისა მოსარჩელის სრული სახელწოდების აღნიშვნაც არ იყო აუცილებელი. არც იმის ხაზგასმა იყო საჭირო, რომ სარჩელი მოსარჩელის იყო. საბოლოო ჯამში მთელი წინადადებადნ მხოლოდ ბოლო ოთხი სიტყვა იყო აუცილებელი: „სარჩელი არ უნდა დაკმაყოფილდეს“.

- მისასასაღმებელია, რომ გერმანული პრაქტიკისგან განსხვავებით საქართველოში სასამართლოები გადაწყვეტილების სტრუქტურირების მთელ გადაწყვეტილებაში ერთგვაროვან ციფრულ სტრუქტურას (1., 1.1, 1.1.1 და ა.შ.). იყენებენ. გერმანულ გადაწყვეტილებების აღწერილობით ნაწილი საერთოდ არაა ქვეპუნქტებად დაყოფილი, რაც სამოტივაციო ნაწილში აღწერილობით ნაწილზე პირდაპირ მითითებას (მაგალითად „იხილეთ 1.1.2“) შეუძლებელს ხდის. სამოტივაციო ნაწილში გერმანულ გადაწყვეტილებებში შერეული ნუმერაცია გამოიყენება (I. A. 1. a. და ა.შ.), თითოეული ქვეპუნქტის წინ კი სტრუქტურის მხოლოდ ბოლო მაჩვენებელი მიეთითება (მაგალითად, a.). ასეთი პრაქტიკის უარყოფითი მხარე ისაა, რომ ერთი შეხედვით აშკარა არაა, თუ რომელ ქვეთავს მიეკუთვნება ტექსტი.

ბოლოს მინდა აღვნიშნო, რომ კარგი იქნებოდა თუ გამოქვეყნებულ გადაწყვეტილებებში სახელების ანონიმიზირება მხოლოდ ერთი დეფისით (მაგალითად „მ-ს“) ხდებოდა. ამჟამად ანონიმიზირებისას, როგორც ჩანს, იმდენი დეფისი გამოიყენება რამდენი ასოცაა სახელში („მ-----ს“). ეს ანონიმიზაციის მიზანსაც ეწინააღმდეგება და კითხვასაც ართულებს.

7. დასკვნა

შეჯამების სახით შეიძლება ვთქვათ, რომ გერმანულ და ქართულ სამართალში გადაწყვეტილების სტრუქტურასა და შინაარსთან დაკავშირებით გარკვეული არსებითი განსხვავებები არსებობენ. მიუხედავად ამისა ძირითადი პრინციპები ერთგვაროვანია და გამჭვირვალობის და კითხვადობის გასაუმჯობესებლად გერმანული სასამართლო პრაქტიკის გათვალისწინება გარკვეულ ასპექტებში მიზანშეწონილია.

ბიბლიოგრაფია:

1. სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის კომენტარი, რჩეული მუხლები / ჰაგენლოხი, 2020, 952-967.
2. Anders/Gehle, Das Assessorexamen im Zivilrecht, 14. Auflage, A Rn. 43, A Rn. 47, A Rn. 40, A Rn. 73, B Rn. 36, B Rn. 40, B Rn. 30.
3. BeckOK ZPO/Elzer, 46. Ed. 1.9.2022, ZPO § 313 Rn. 138 ff., Rn. 150, Rn. 216
4. Feskorn in: Zöller, Zivilprozessordnung, § 313 Form und Inhalt des Urteils, Rn. 13.
5. MxKoZPO/Musielak, 6. Aufl. 2020, ZPO § 313 Rn. 12, Rn. 15, Rn. 17.